

७.५ इयत्ता ५ वी - मराठी (प्रथम भाषा) पाठ्यक्रम

उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांनी स्वप्रयत्नांतून पुढील उद्दिष्टे साध्य करावी यासाठी चेतक आणि पोषक वातावरण निर्माण करणे-

१. घरी वा परिसरात चाललेल्या संभाषणाच्या वेळी आपले मत व्यक्त करणे.
२. खेळ, उत्सव वा मनोरंजनाच्या क्षेत्रासंबंधात ऐकलेल्या, वाचलेल्या, पाहिलेल्या घटनांबद्दल मित्रांबरोबर चर्चा करणे.
३. प्रासंगिक घटनांच्या संदर्भात पडणारे प्रश्न मित्रांना अथवा मोठ्यांना विचारणे.
४. परिसरातील अनौपचारिक संभाषणातही प्रमाणभाषेचा सहज उपयोग करणे.
५. बोलणाऱ्याच्या आवाजातील बदलांचा अर्थ समजून घेऊन योग्य तो प्रतिसाद देणे.
६. कविता, गाणी, समूहगीते तालासुरांत व लयीत म्हणणे.
७. परिचित कविता, नाट्यप्रवेश आणि कथा यांचे अर्थ समजून प्रकटवाचन करणे.
८. पाठ्य व पुरवणी वाचन साहित्यातील कथांमधील आणि नाटकांतील घटनाक्रम व त्यामागील कारणे सांगणे.
९. नाट्यप्रवेशाच्या अभिवाचनात सहभागी होणे.
१०. ऐकलेल्या, वाचलेल्या कथांचा, कवितांचा आनंद घेऊन त्यातील कल्पना स्वतःच्या शब्दांत स्पष्ट करणे व लिहिणे.
११. एखादी कथा अथवा कविता आवडण्याचे सोदाहरण स्पष्ट करणे.
१२. औपचारिक प्रसंगी करावयाच्या भाषणात व चर्चेत सहभागी होताना स्वतःचे मुद्देसूद विचार व्यक्त करणे.
१३. नियमितपणे ग्रंथालयात जाऊन वृत्तपत्रे आणि आवडत्या साहित्यप्रकाराचे वाचन करणे.
१४. दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे परिचित विषयावर आठ ते दहा वाक्यांचे लेखन करणे.
१५. अनौपचारिक पत्रे लिहिणे.
१६. माहितीपर निबंधातील विचार स्वतःच्या शब्दांत तोंडी वा लेखी व्यक्त करणे.
१७. एका मिनिटांत ७० शब्द या गतीने समजपूर्वक मूकवाचन करणे.
१८. अपसरण आणि संयोगचिन्हे यांचा समजून लेखनात वापर करणे.
१९. नाम, सर्वनाम, विशेषण आणि क्रियापद या शब्दांच्या जातींची वैशिष्ट्ये ओळखून त्यांच्या व्याख्या तयार करण्याचे प्रयत्न करणे.
२०. वाक्यातील क्रियापदांच्या रूपांवरून काळांचे मुख्य प्रकार ओळखणे.
२१. नवीन शब्द व माहिती मिळविण्यासाठी बालशब्दकोश, ज्ञानकोश आणि आंतरजाल यांचा उपयोग करणे.
२२. सुमारे ३५०० शब्दांपर्यंत वाचन शब्दसंपत्तीची वाढ करणे.
२३. 'आमचा शब्दसंग्रह' साठी गोळा केलेल्या शब्दांची शब्दकोशाप्रमाणे मांडणी करणे.
२४. शब्दकोश व ज्ञानकोशाचा योग्य तेथे उपयोग करणे.

इयत्ता ५ वी - मराठी (प्रथम भाषा) पाठ्यक्रम

अध्ययन क्षेत्र - १. घरातील आणि परिसरातील भाषिक आंतरक्रिया

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
अनौपचारिक चर्चा, संवाद, संभाषण	पालक- घरगुती अनौपचारिक भाषिक देवाण-घेवाणीत मुलांना सहभागी करून घेणे.	चाललेली संभाषणे लक्षपूर्वक ऐकणे. घडलेल्या प्रसंगांमागील कारणे जाणून घेण्यासाठी अधूनमधून प्रश्न विचारणे.	घरगुती प्रश्नांचे स्वरूप कळते.	घरातील मोठ्या माणसांच्या समजतूदारपणाबद्दल आदर वाटतो.	मित्रांमधील वाद समजुतीने सोडवायला मदत करतात.	पालकांकडून अनौपचारिक मूल्यमापन
माहिती	प्रसारमाध्यमात येत असलेल्या बातम्यांसंबंधी चाललेल्या चर्चेत मुलांना सामील करून घेणे.	चर्चेत भाग घेताना आपल्या वाचनात आलेली माहिती पुरविणे.	अधिक वाचन केल्याचे फायदे समजतात.	आपण मोठ्या लोकांना माहिती देऊ शकलो याचे समाधान वाटते.	ताज्या घडामोडींबद्दल वाचन करीत राहतात.	पालकांकडून अनौपचारिक मूल्यमापन
	मित्र राज्यपातळीवर चालू असलेल्या क्रीडामहोत्सवांसंबंधी चर्चा करणे.	प्रसिद्ध खेळाडूंच्या सध्याच्या कामगिरीबद्दल तपशील सांगणे. इतरांबद्दल माहिती मिळविणे.	नव्या खेळाडूंबद्दल माहिती मिळते.	नवी माहिती मिळाल्याचा आनंद होतो.	खेळ व खेळाडूंबद्दल अधिक वाचन करतात.	मित्रांकडून अनौपचारिक मूल्यमापन

अध्ययन क्षेत्र - २. वर्ग, शाळा आणि समाज येथे होणाऱ्या भाषिक आंतरक्रिया

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधोत्पत्ती	भावात्मक	कौशल्योत्पत्ती	
वार्ताफलक, सुविचारफलक, परिपाठ	फलकावर लिहावयाच्या बातम्या व सुविचार तपासून देणे.	आपापल्या पाळीनुसार बातम्या आणि सुविचाराचे फलकलेखन करणे. परिपाठात सुविचाराचे स्पष्टीकरण देणे.	नवीन घटनांची माहिती होते. सुविचारांचे महत्त्व कळते.	परिपाठात भाग घ्यावयास मिळाल्याचे समाधान वाटते.	नवीन बातम्या मिळविण्यासाठी दूरदर्शनवरील बातमीपत्रांचे नित्य अवलोकन करतात.	निरीक्षण व नोंद उपक्रम
बातम्या	खेळ, मनोरंजन, अपघात, नैसर्गिक आपत्ती इत्यादी संबंधीच्या वेगवेगळ्या वृत्तपत्रांतील बातम्या व त्या देण्याच्या पद्धतीसंबंधी चर्चा आयोजित करणे.	चर्चेमध्ये आपले म्हणणे सुसंगतपणे मांडणे. आवश्यक ती उदाहरणे देणे.	चर्चेत आपले म्हणणे कसे मांडायचे, दुसऱ्याचे म्हणणे कसे समजून घ्यायचे याचे ज्ञान होते.	चर्चेत मिळणाऱ्या प्रतिसादांमुळे पुन्हा सहभाग घ्यावा असे वाटते.	वृत्तपत्रांतील, नियतकालिकांतील माहितीपर लेख वाचू लागतात.	निरीक्षण व नोंद प्रकल्प

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील सभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोध्यात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
जाहिराती	वृत्तपत्रांतील, आकाशवाणी-दूरदर्शनवरील जाहिराती वाचण्यास, ऐकण्यास, पाहण्यास सांगणे. त्यावर चर्चा आयोजित करणे.	जाहिरातीचे प्रकार, पद्धती, आकर्षक सादरीकरण, अतिशयोक्ती यांबद्दलची मते सोदाहरण व सुसंगतरीत्या मांडणे.	आपले म्हणणे शोडक्यात पण आकर्षकपणे कसे सादर करतात ते कळते. त्याचबरोबर त्यातील अतिशयोक्ती लक्षात येते.	आकर्षक, विनोदी सादरीकरण यामुळे आनंद मिळतो. अतिशयोक्तीपासून सावध राहण्याची वृत्ती निर्माण होते.	वस्तू खरेदीच्या वेळी अधिक जागरूकता दाखवितात.	निरीक्षण व नोंद प्रकल्प
कल्पनात्म्य व ऐतिहासिक साहित्य	पाठ्येतर वाचनसाहित्य, सीडीज उपलब्ध करून देणे.	कथा, नाटकातील घटना, त्यांचा क्रम, नायक-नायिकांवर शेणारी संकटे यांची नोंद घेणे, त्यातून त्यांनी कसे मार्ग काढले असतील याबद्दल अंदाज बांधणे, त्यासंबंधी कथेत, नाटकात काय घडले ते पाहणे, कवितांचे विषय, कवी, लेखकांची भाषा, त्यांच्या कल्पना इ. तपशिलांची नोंद घेणे.	मनोरंजन करणाऱ्या साहित्यातील रचनाविशेषांची नोंद घेतात.	नायक-नायिकांच्या भाव-भावनांशी समरस होतात.	आवडलेल्या कथा, कविता वर्गीत सांगतात, म्हणून दाखवितात. नाटकें सादर करतात.	तोंडी चाचणी (अभिवाचन, नाट्य-सहभाग)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
आठवणी (आत्मचरित्रातील उतारे, चरित्रपर लेख)	समाजातील विषमतेविरुद्ध लढणाऱ्या स्त्रीपुरुषांच्या जीवनावरील पाठ समजून घेण्यास मदत करणे.	पाठ समजून घेणे, चर्चा करणे, चरित्रनायक-नायिकांच्या वागण्याबोलण्यातून दिसणाऱ्या सुसंगतीची नोंद घेणे.	बोलण्या-वागण्यातील सुसंगतीचे महत्त्व कळते.	मोठ्यांच्या गुणांबद्दल आदर निर्माण होतो. अनुकरण करण्याची इच्छा निर्माण होते.	औपचारिक, अनौपचारिक चर्चेत भाग घेऊन आपले म्हणणे तळमळीने सादर करतात.	तोंडी चाचणी (चर्चा)
	सर्व लेख वाचून झाल्यावर 'मी कोण' हा खेळ खेळण्यासंबंधी सूचना देऊन गटात खेळ खेळावयास संधी देणे.	आळीपाळीने प्रश्न विचारणारा व उत्तरे देणारा यांच्या भूमिका पार पाडणे. प्रश्नकार्याने चरित्रनायक, नायिका यांची वैशिष्ट्ये लक्षात घेऊन प्रश्न विचारणे. उत्तरे देणाऱ्याने फक्त 'हो' अथवा 'नाही' एवढेच उत्तर देणे इष्ट व्यक्तीचे वर्णन जुळवण्यात संवाद चालू ठेवणे.	मिळणाऱ्या उत्तरांच्या आधारे तर्क, अनुमान करतात.	खेळाचा आनंद घेतात.	चरित्रनायक, नायिकांची मूळ पुस्तके मिळवून वाचतात. पाठावरील प्रश्नांची लेखी उत्तरे देतात.	निरीक्षण व नोंद लेखी चाचणी (प्रश्नोत्तरे)

अध्ययन क्षेत्र - ३. भाषेच्या नियमव्यवस्थेचा परिचय

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधोदात्मक	भावोदात्मक	कौशल्यात्मक	
नाम	फलकावर वस्तू, प्राणी, व्यक्ती, ठिकाणे, गुण असे रकाने पाहून पुढे खेळाच्या सूचना देणे.	गटांमधील स्पर्धेत सहभागी होणे. शिक्षिकेने खूप कसताच आपल्या वाट्याला आलेल्या रकान्यात लिहिण्यासाठी नावे सांगणे, वेळ संपण्याची खूप होताच थांबणे.	संबंधित रकान्यातील जास्तीत जास्त नावे आठवतात.	खेळाची गंमत घेतात.	-	कृती
	रकान्यांतील नावांना 'नाम' म्हणतात असे सांगून रकान्यांच्या शीर्षकांच्या मदतीने नामाची व्याख्या तयार करण्यास सांगणे. आवश्यक तेथे मदत करणे.	गटात चर्चा करून आपल्या गटाने तयार केलेली व्याख्या सांगणे. व्याख्यांची तुलना करून योग्य व्याख्या बनविणे.	कारणांची तुलना करून योग्य पर्यायाची निवड करतात. शोधून काढलेले कारण कसे योग्य आहे ते पटवून देतात.	नवीन ज्ञानाचा आनंद होतो. व्याख्या तयार करण्यातल्या यशाचा आनंद होतो.	दिलेल्या उताऱ्यातील नामे शोधून लिहितात. रिकाम्या जागी योग्य नामांची निवड करून वाक्ये लिहितात.	लेखी चाचणी (प्रश्नोत्तरे)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यत्मक	
विशेषण	'मी कसा?', 'मी कसा?' हा खेळ खेळण्यासंबंधी सूचना देणे आणि प्रात्यक्षिक दाखविणे. विशेषणाची व्याख्या तयार करून घेणे. आवश्यक तेथे मदत करणे.	एका गटाने आकार, रंग, गुण, संख्या इ. विशेषांचे वर्णन करणारे शब्द सांगणे आणि दुसऱ्या गटाने ज्यांना ते वर्णन जुळेल अशी नामे सांगणे.	नामांच्या विशेषांचे वर्णन करणाऱ्या शब्दांची ओळख होते.	खिलाडूवृत्तीने खेळात सहभागी होतात.	दिलेल्या उताऱ्यातील विशेषणे ओळखून 'नाम व विशेषणे' अशी यादी तयार करतात.	लेखी चाचणी (प्रश्नोत्तरे)
सर्वनाम	गटांना एखाद्या घटनेचे वर्णन करण्यास सांगणे. ते वर्णन फलकावर लिहिणे. नामे आणि त्यांच्यासाठी वापरलेली सर्वनामे यांचा संबंध सुचविणाऱ्या खुणा करणे. नाम न वापरता हे शब्द का वापरले असा प्रश्न विचारणे. अशा शब्दांना सर्वनाम का म्हणतात हे लक्षात आणून देणे.	आपापले अंदाज सांगणे. चर्चा करून योग्य अंदाज निवडणे. खात्री करून घेण्यासाठी फलकावर सर्वनामाएवजी नामे वापरून उताऱ्याचे वर्णन वाचणे.	सर्वनामाच्या उपयोगाचे महत्त्व कळते.	-	चर्चेत आपले म्हणणे सुसंगत रीतीने सांगतात.	तोंडी चाचणी (चर्चा)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	उदाहरणे देऊन सर्वनामाची व्याख्या तयार करण्यास सांगणे. आवश्यक तेथे मदत करणे.	सर्वनामाची व्याख्या तयार करण्याचे प्रयत्न करणे. अधिक योग्य व्याख्या निवडणे.	कारणांची तुलना करून योग्य व्याख्येची निवड करतात.	व्याख्येसंबंधी झालेल्या ज्ञानाचा आनंद होतो.	उताऱ्याचे श्रुतलेखन करून त्यातील सर्वनामे अधोरेखित करतात.	लेखी चाचणी
क्रियापद	क्रियापदे असलेले शब्दसमूह (वाक्ये) आणि क्रियापदे नसलेले शब्दसमूह वाचून घेणे. कोणत्या शब्दसमूहांचा अर्थ कळतो आणि कोणत्या शब्दसमूहांचा अर्थ कळत नाही ते ओळखून घेणे. हा फरक कशामुळे पडला ते विचारणे.	दोनही गटांतील शब्दसमूहांचे निरीक्षण करणे. फरक पडण्याची कारणे शोधणे.	तर्काच्या साहाय्याने कारणे शोधतात.	खेळात रस घेतात.	आपले म्हणणे योग्य शब्दांत पटवून देतात.	तोंडी चाचणी (भाषण)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	योग्य निवडीबद्दल शाबासकी देणे. निवड केलेल्या शब्दांना क्रियापदे म्हणतात हे सांगणे.					तोंडी चाचणी
	क्रियापदांमध्ये कोणते साम्य आहे अथवा त्या शब्दांमुळे कशाचा बोध होतो ते शोधण्यास सांगणे. विद्यार्थ्यांनी क्रियापदांची सांगितलेली कार्ये फलकावर लिहिणे. त्या कार्यांच्या मदतीने क्रियापदाची व्याख्या बनविण्यास सांगणे. आवश्यक तेथे मदत करणे.	चर्चा करणे. चर्चेतून व्याख्या तयार करणे.	क्रियापदांमधील साम्य शोधताना ते कृतीचा, अथवा क्रियेचा बोध करतात हे लक्षात येते. व्याख्येत त्या त्या शब्दाच्या वैशिष्ट्यांचा समावेश करावयाचा असतो हे लक्षात येते.	साम्य आणि बोध यांचा शोध घेतल्याचा आनंद होतो. --	--	तोंडी चाचणी (चर्चा)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधोत्पत्ती	भावोत्पत्ती	कौशल्योत्पत्ती	
काळ	खेळासाठी द्यावयाच्या सूचना देणे. "तुम्ही आता जे काही करता आहात त्याबद्दल एक वाक्य लिहा."	सूचनांनुसार कृती करणे.			रिकाम्या जागी योग्य क्रियापदांची निवड करून वाक्ये लिहितात.	लेखी चाचणी (वाक्यलेखन)
	"आता काल याचवेळी काय करीत होतात त्याबद्दल एक वाक्य लिहा. आता उद्या याचवेळी काय करीत असाल त्याबद्दल एक वाक्य लिहा. आता तीनही वाक्यांतील क्रियापदांचे निरीक्षण करून काय लक्षात येते ते सांगा."	निरीक्षण करून क्रियापदांच्या रूपात पडलेला फरक स्पष्ट करणे.	स्वकृतीचे निरीक्षण करतात. घडलेल्या कृतीचे स्मरण करतात. घडू शकणाऱ्या कृतीची कल्पना करतात.	-	दिलेल्या वाक्यातील क्रियापदांच्या रूपांवरून क्रिया कोणत्या काळात घडली ते लिहितात.	लेखी चाचणी (प्रश्नोत्तरे)

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोध्यात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	प्रश्न विचारणे- क्रियापदांच्या बदललेल्या रूपांवरून आपणाला कशाचा बोध होतो. हे विचारणे. अचूक उत्तराला प्रोत्साहन देणे. केव्हा म्हणजेच कोणत्या काळात आज (वर्तमानकाळ), काल (भूतकाळ), की उद्या (भविष्यकाळ) ते विचारणे. मग यावरून क्रियापदांची रूपे आणि क्रिया घडण्याचा काळ याबद्दल काय विधान करता येईल ते विचारणे.		क्रियापदांच्या रूपांवरून अनुमान बांधतात.	-	-	
		उत्तर देणे - "कृती किंवा क्रिया केव्हा घडली त्याचा बोध होतो."	-	-	दिलेल्या उताऱ्याचे निरीक्षण करून त्यातील क्रिया कोणत्या काळात घडल्या आहेत ते लिहितात.	लेखी चाचणी (प्रश्नोत्तरे)

अध्ययन क्षेत्र - ४. साहित्यिक अभिव्यक्तीचा आस्वाद

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधत्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
पूरक व पुरवणीवाचन	<p>शिक्षक आणि पालक वाचनसाहित्याचे स्रोत कोणते व ते कोठे मिळतात, ते कसे वापरायचे याबद्दल चर्चा करणे. पाठ्य, पाठ्येतर वाचन-साहित्यातील ग्रामीण आणि शहरी जीवनावरील कथा, कविता उपलब्ध करून देणे.</p> <p>पाठ्यसाहित्यातील विषयांव्यतिरिक्त इतर साहित्य कसे वाचायचे याबद्दल चर्चा करणे.</p>	<p>वाचनालयात उपलब्ध असलेल्या वाचनसाहित्यातून निवड करणे. ते वाचून त्याचा विषय समजून घेणे. लेखकाने केलेली मांडणी समजून घेणे. पाठ्यसाहित्य व अन्य साहित्य यांच्यातील साम्यभेद शोधणे.</p> <p>कथा, नाटकली यांतील प्रसंग, पात्रे; त्यांचे बोलणे, वागणे, त्यातून समजणारे त्यांचे</p>	<p>प्रत्येक जण आपापला अनुभव वेगवेगळ्या रीतीने मांडतो याची जाण येऊ लागते.</p> <p>घटना, प्रसंग यांतील क्रम आणि त्यांचा कार्यकारण संबंध लक्षात येतो.</p>	<p>कळलेल्या नव्या ज्ञानाचा आनंद होतो.</p> <p>वाचन करून झाल्यावर येणाऱ्या विचारांची गंमत वाटते.</p>	<p>गोष्टी, कविता पुन्हा वाचताना त्यांच्या मांडणीकडे लक्ष देतात.</p> <p>आपण वाचलेल्या पुस्तकातील आवडलेल्या गोष्टींबद्दल मित्रांशी चर्चा करतात.</p>	<p>निरीक्षण</p> <p>निरीक्षण</p>

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
		गुण-दोष शोधणे. नवे शब्द, वाकप्रचार, म्हणी शोधणे. कवितेतील कल्पनांचे नावीन्य शोधणे.	शब्दरचनेतले वेगळेपण लक्षात येते.	-	-	प्रकल्प उपक्रम
कविता, कथा - (सामाजिक आशयावर आधारित)	सामाजिक वास्तवाबद्दल मुलांशी चर्चा करताना घटनात्मक मूल्ये, अधिकार सोप्या शब्दांत समजावून देणे.	कथा, कविता आवडीने वाचणे. त्यातील आशयाच्या तपशिलाची, जीवनातील अडीअडचणींची, त्यातील वेगळेपणाची नोंद घेणे.	सामाजिक वास्तवाची जाणीव होते. कवी, लेखकांच्या कल्पनाशक्तीचे, शब्दसामर्थ्याचे आकलन होते.	भोवतालच्या वास्तवाकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन बदलू लागतो.	सामाजिक आशयावरचे नवे संदर्भ शोधू लागतात.	निरीक्षण व नोंद

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोध्यात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
		कवी, लेखकांनी मांडलेली वस्तुस्थिती, तिच्यासंबंधी केलेल्या कल्पना, टिपणी समजून घेणे. त्याबद्दल मित्र, शिक्षक, पालक यांच्याबरोबर चर्चा करणे.	-	-	-	

अध्ययन क्षेत्र - ५. स्व-अभिव्यक्तीचे प्रयत्न

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधोत्पत्ती	भावोत्पत्ती	कौशल्योत्पत्ती	
कथा, कविता, संवाद	आपण वाचलेल्या विविध साहित्य प्रकारांच्या वैशिष्ट्यांविषयी चर्चा करणे. आवडत्या साहित्य प्रकारात लेखन करण्यास मदत करणे.	दिलेल्या साहित्य प्रकारांचा शेवट लिहिणे. कवितेच्या ओळी पूर्ण करणे.	साहित्य प्रकाराचे वेगळेपण लक्षात येते. हस्तलिखितात लेख लिहितात.	-	आवडत्या साहित्यप्रकारांमध्ये लेखन करतात.	निरीक्षण व नोंद. तोंडी चाचणी (भाषण) निरीक्षण व नोंद

७.६ इयत्ता ६ वी - मराठी (प्रथम भाषा) पाठ्यक्रम

उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांनी स्वप्रयत्नांतून पुढील उद्दिष्टे साध्य करावी यासाठी चेतक आणि पोषक वातावरण निर्माण करणे-

१. घरी वा परिसरात अनौपचारिक व औपचारिक विषयावरील संभाषणात व चर्चेत सहभागी होऊन स्वतःचे विचार आत्मविश्वासपूर्वक व्यक्त करणे.
२. खेळ, उत्सव वा मनोरंजनाच्या क्षेत्रासंबंधात ऐकलेल्या, वाचलेल्या, तसेच पाहिलेल्या घटनांबद्दल चर्चेत आपले मत मांडणे.
३. औपचारिक प्रसंगी करावयाच्या भाषणात सहभागी होताना स्वतःचे विचार मुद्देसूदपणे व ठामपणे मांडणे.
४. पाठ्यपुस्तकातील कवितांमधील विषयांवर अन्य कवींनी लिहिलेल्या कविता मिळवून वाचणे.
५. अपरिचित कविता, नाट्यप्रवेश आणि कथा यांचे अर्थानुसार प्रकट वाचन करणे व त्यावर चर्चा करणे.
६. वाचलेल्या निबंधाबद्दल होणाऱ्या चर्चेत सहभागी होणे.
७. अचूक उच्चारणासाठी परस्परांना मदत करणे.
८. कविता, गाणी, समूहगीते तालासुरांत व लयीत म्हणणे. दिलेल्या काव्यपक्तींशी सुसंगत अशा ओळी लिहिण्याचा यत्न करणे.
९. साहसी, विज्ञानविषयावरील कथांच्या रचनेतील साम्यभेद समजून घेणे.
१०. पाठ्य व पाठ्येतर वाचनसाहित्यातील चरित्र, आत्मचरित्रपर लेखनात आलेल्या असामान्य व्यक्तींचे मोठेपण कशात आहे ते शोधणे.
११. ऐकलेल्या, वाचलेल्या, पाहिलेल्या साहित्यप्रकारांतील मजकुराची मध्यवर्ती कल्पना स्वतःच्या शब्दांत सांगणे व लिहिणे.
१२. दिलेल्या विषयांवर मुद्देसूदपणे आठ ते दहा वाक्यांत लेखन करणे.
१३. आपल्या परिसरातील लक्षवेधी व्यक्तीचे शब्दचित्र रेखाटणे.
१४. क्रियाविशेषण अव्यय, केवलप्रयोगी अव्यय, उभयान्वयी अव्यय आणि शब्दयोगी अव्यय या शब्दांच्या जातींची वैशिष्ट्ये ओळखून त्यांच्या व्याख्या तयार करण्याचे प्रयत्न करणे.
१५. एका मिनिटांत ८० शब्द या गतीने समजून मूकवाचन करणे.
१६. सुमारे ४००० शब्दांपर्यंत वाचनशब्दसंपत्तीची वाढ करणे.
१७. शब्दकोश, ज्ञानकोश, बालांसाठी भारतीय संस्कृती कोश तसेच आंतरजालावर उपलब्ध असलेली मराठी संकेतस्थळे यांचा योग्य तेथे उपयोग करणे.
१८. शाळा व परिसरातील होणाऱ्या भाषण, निबंध तसेच कविता यांच्या स्पर्धात आपापल्या आवडीनुसार सहभागी होणे.

इयत्ता ६ वी - मराठी (प्रथम भाषा) पाठ्यक्रम

अध्ययन क्षेत्र - १. घरातील आणि परिसरातील भाषिक आंतरक्रिया

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
सुसंवाद	पालक पालक-शिक्षक सभेला हजर राहणे. मुलांच्या शालेय अनुभवांबद्दल, प्रगतीबद्दल, अडचणींबद्दल शिक्षकांकडे चौकशी करणे. शाळेच्या चांगल्या उपक्रमांबद्दल अभिनंदन करणे. शाळेला शक्य ती मदत देण्याची तयारी दर्शविणे.	आपल्या पालकांच्या शिक्षकांशी चाललेल्या संवादाची दखल घेणे.	पालक-शिक्षक सुसंवादाची जाणीव होते.	पालक आपल्या शिक्षणात रस घेतात, याचे समाधान वाटते.	पालक व शिक्षक यांना समाधान वाटेल असे वागण्याचा सतत प्रयत्न करतात.	-

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे		मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे	
			बोधोत्पत्ती	कौशल्योत्पत्ती		
माहिती	ताज्या घडामोडींबद्दल चाललेल्या मोठ्यांच्या चर्चेत मुलांना सहभागी व्हायला परवानगी देणे.	वृत्तपत्रे, आकाशवाणी, दूरचित्रवाणी, शाळेत चालणारी चर्चा यांतून मिळालेल्या माहितीमुळे चर्चेत आत्मविश्वासपूर्वक सहभाग घेणे.	माहितीचे महत्त्व पुन्हा एकदा अनुभवाला येते.	मोठ्यांच्या चर्चेत मिळणाऱ्या महत्त्वाने मन सुखावते.	जागरूक राहून नवनवी माहिती मिळवीत राहतात.	पालकांकडून अनौपचारिक मूल्यमापन

अध्ययन क्षेत्र - २. वर्ग, शाळा आणि समाज येथे घडणारी भाषिक आंतरक्रिया

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे		मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे	
			बोधोत्पत्ती	कौशल्योत्पत्ती		
बातम्या, वृत्त	शिक्षक एकाच बातमीचे वेगवेगळ्या वृत्तपत्रांतील आणि दूरचित्रवाणीवरील	सूचनांनुसार बातम्यांच्या सादरीकरणबद्दल आपापली निरीक्षणे सांगणे.	बातमी तीच असली तरी तिचे सादरीकरण वेगवेगळे असते याची जाणीव होते.	सादरीकरणातील विविधतेची गंमत वाटते.	वृत्तपत्रे आवडीने वाचतात. वेगवेगळ्या दूरचित्रवाणी वाहिन्यांवरील बातम्या नियमितपणे पाहतात.	निरीक्षण व नोंद

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	नमुने गोळा करावयास सांगणे. मांडणी, सजावट, भाषा यासंबंधी निरीक्षण करून या नमुन्यांची वैशिष्ट्ये शोधावयास सांगणे.	-	-	दिलेली वार्ता वेगवेगळ्या प्रकारे लेखी सादर करण्याचा प्रयत्न करतात.	प्रकल्प उपक्रम	
	सादरीकरणातील फरक कशामुळे पडला असेल त्याचे कारण विचारणे.	आपापले तर्क व्यक्त करणे.	प्रत्येक तर्क पडताळून पाहतात.	आवडलेल्या सादरीकरणाविषयी माहिती देतात. त्याची कारणे सांगतात.	तोंडी चाचणी (चर्चा) उपक्रम	
माहितीचे सादरीकरण	अपरिचित विषय देखून त्याचे सादरीकरण करण्याचा प्रकल्प घेण्यास सांगणे.	विषय जाणून घेण्यासाठी वृत्तपत्रे चाळणे, दूरचित्रवाणीवरील चर्चा ऐकणे, संदर्भासाठी आंतरजालाची मदत घेणे.	गोळा केलेल्या माहितीची तुलना करून वस्तुस्थिती समजून घेतात.	आव्हान स्वीकारताना काहीतरी विशेष करायला मिळाल्याचे समाधान वाटते.	तोंडीकाम	

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधदात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
कथांचे प्रकार व कथाकथन स्पर्धा (साहसकथा, विज्ञानकथा, विनोदी कथा)	पाठ्यपुस्तकातील विविध कथा अभ्यासून झाल्यावर त्यातील साम्यभेद शोधण्यास सांगणे	कथा अभ्यासून झाल्यावर त्यातील सारखेपणा आणि वेगळेपणा यांबद्दल आपापली मते चर्चेमध्ये मांडणे	कथेत घटना, प्रसंग, पात्रे असतात हे साम्य लक्षात येते. त्यांतील विषयांचा वेगळेपणा स्पष्ट होतो.	चर्चेत भाग घेतल्याचा आनंद मिळतो.	कथाकथन स्पर्धेत भाग घेतात.	निरीक्षण व नोंद (उपक्रम)
थोरांच्या आठवणी	निरनिराळ्या क्षेत्रांत काम केलेल्या थोर व्यक्तींच्या पाठ्यपुस्तकात समावेश केलेल्या आठवणी वाचावयास सांगून त्यांच्या विशेष गुणांची यादी करण्यास सांगणे.	थोर माणसांच्या आठवणीतून दिसून आलेल्या त्यांच्या गुणांची नोंद करणे	थोर माणसांच्या वागण्याबोलण्यातून त्यांचे गुण दिसून येतात, असा निष्कर्ष काढतात.	थोर माणसांचे गुण कळल्याचा आनंद होतो.	आणखी थोर माणसांच्या आठवणी मिळवून वाचतात. त्यांच्या स्मृतिदिनी भाषणात सहभाग घेतात. थोर माणसांचे गुण शोधायला मदत करतील असे छोटे, छोटे प्रश्न तयार करतात.	तोंडी चाचणी (उपक्रम - बालसभा) लेखी चाचणी

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	विचारधन	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	असामान्य व्यक्तींचे विचार वाचून त्यावर मनन करण्यास सांगणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	पाठ्यपुस्तकात तसेच पूरक वाचनसाहित्यात आलेले थोरा-मोठ्यांचे विचार वाचणे	● गटात हे विचार आपल्या शब्दांत मांडणे. ते पटले असल्यास वा नसल्यास त्याची कारणे देणे त्याहून वेगळे मत असल्यास मांडणे. या वादविवादावर चिंतन करणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे	बोधत्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
					<ul style="list-style-type: none"> ● पाठ्यपुस्तकात तसेच पूरक वाचनसाहित्यात आलेले थोरा-मोठ्यांचे विचार वाचणे ● गटात हे विचार आपल्या शब्दांत मांडणे. ते पटले असल्यास वा नसल्यास त्याची कारणे देणे त्याहून वेगळे मत असल्यास मांडणे. या वादविवादावर चिंतन करणे 	<ul style="list-style-type: none"> ● पाठ्यपुस्तकात तसेच पूरक वाचनसाहित्यात आलेले थोरा-मोठ्यांचे विचार वाचणे ● गटात हे विचार आपल्या शब्दांत मांडणे. ते पटले असल्यास वा नसल्यास त्याची कारणे देणे त्याहून वेगळे मत असल्यास मांडणे. या वादविवादावर चिंतन करणे 	<ul style="list-style-type: none"> ● पाठ्यपुस्तकात तसेच पूरक वाचनसाहित्यात आलेले थोरा-मोठ्यांचे विचार वाचणे ● गटात हे विचार आपल्या शब्दांत मांडणे. ते पटले असल्यास वा नसल्यास त्याची कारणे देणे त्याहून वेगळे मत असल्यास मांडणे. या वादविवादावर चिंतन करणे 	<ul style="list-style-type: none"> ● पाठ्यपुस्तकात तसेच पूरक वाचनसाहित्यात आलेले थोरा-मोठ्यांचे विचार वाचणे ● गटात हे विचार आपल्या शब्दांत मांडणे. ते पटले असल्यास वा नसल्यास त्याची कारणे देणे त्याहून वेगळे मत असल्यास मांडणे. या वादविवादावर चिंतन करणे 	<ul style="list-style-type: none"> ● पाठ्यपुस्तकात तसेच पूरक वाचनसाहित्यात आलेले थोरा-मोठ्यांचे विचार वाचणे ● गटात हे विचार आपल्या शब्दांत मांडणे. ते पटले असल्यास वा नसल्यास त्याची कारणे देणे त्याहून वेगळे मत असल्यास मांडणे. या वादविवादावर चिंतन करणे 	<ul style="list-style-type: none"> ● पाठ्यपुस्तकात तसेच पूरक वाचनसाहित्यात आलेले थोरा-मोठ्यांचे विचार वाचणे ● गटात हे विचार आपल्या शब्दांत मांडणे. ते पटले असल्यास वा नसल्यास त्याची कारणे देणे त्याहून वेगळे मत असल्यास मांडणे. या वादविवादावर चिंतन करणे 	<ul style="list-style-type: none"> ● पाठ्यपुस्तकात तसेच पूरक वाचनसाहित्यात आलेले थोरा-मोठ्यांचे विचार वाचणे ● गटात हे विचार आपल्या शब्दांत मांडणे. ते पटले असल्यास वा नसल्यास त्याची कारणे देणे त्याहून वेगळे मत असल्यास मांडणे. या वादविवादावर चिंतन करणे

अध्ययन क्षेत्र - ३. भाषेच्या नियमव्यवस्थेचा परिचय

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोध्यात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
स्वर	<p>शिक्षक</p> <p>'अ' पासून</p> <p>'औ'पर्यंत स्वरांचे उच्चारण करावयास सांगून त्यात कोणती समानता आहे ते शोधण्यास सांगणे.</p> <p>आलेल्या उतरांबद्दल चर्चा करून स्वरांचे वैशिष्ट्य काढून घेणे.</p>	<p>स्वतःशी वारंवार उच्चारण करून उतारे देणे.</p>	<p>तोंडातील कोणत्याही अवयवाच्या मदतीशिवाय केवळ कंठातून स्वरांचे स्वतंत्रपणे उच्चारण होते हे लक्षात येते.</p>	<p>शिक्षकांकडून बरोबर उतराला मिळणारा सकारात्मक प्रतिसाद सुखावतो.</p>	<p>कोणत्याही विषयावर विचार केल्यावरच उत्तर देण्याची सवय लावून घेतात.</p>	<p>निरीक्षण व नोंद</p>
स्वरादी	<p>'अं' आणि 'अः' यांचे ध्वनी ऐकायला आणि आकार पाहायला सांगून त्यात कोणते विशेष आढळतात ते शोधण्यास सांगणे.</p>	<p>गटात एकमेकांना 'अं', व 'अः' चे उच्चार ऐकविणे. त्यावरून, तसेच त्यांच्या आकारांवरून कोणते विशेष आढळतात यावर</p>	<p>अनुस्वार आणि विसर्ग यांच्या अगोदर अ हा स्वर आल्याचे लक्षात येते.</p>	<p>-</p>	<p>अनुस्वारांचे वेगवेगळे उच्चार होतील अशा शब्दांची यादी करतात, समान उच्चार असलेल्या अनुस्वारयुक्त शब्दांचे गट करून</p>	<p>तोंडी व लेखी (शब्दसंग्रह/ शब्दादी)</p>

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील सभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	तसेच अन्य ठिकाणी अनुस्वार आणि विसर्ग लागताना नेमकी कोणती प्रक्रिया घडते ते शोधण्यास सांगणे.	चर्चा करणे. अनुस्वार आणि विसर्ग असलेल्या शब्दांची यादी बनविणे. त्यांच्या निरीक्षणावरून निष्कर्ष काढणे.	उच्चारणांतील गंमत अनुभवतात.	त्यातील अनुस्वारांचे उच्चार सारखे का असतात, ते शोधून काढतात.		
व्यंजने	व्यंजने शोधण्याच्या गमतीदार खेळाचे प्रात्यक्षिक दाखवून गटात तो खेळायला सांगणे व त्यावरून कोणता निष्कर्ष निघतो ते विचारणे. व्यंजनांची मर्यादा स्पष्ट करणे व व्यंजनांची व्याख्या करायला सांगणे. व्यंजनांच्या वैशिष्ट्यांकडे लक्ष वेधून त्यांची व्याख्या सुधारून देणे.	'अ' वगळून स्वराशिवाय इतर मुळाक्षरांचा उच्चार करण्याचा खेळ गटात खेळणे. स्वरांच्या मदतीशिवाय उच्चार न होणाऱ्या मुळाक्षरांच्या भागांना व्यंजने म्हणतात, अशी व्याख्या करणे.	स्वर वगळता इतर मुळाक्षरांचे उच्चार 'अ' या स्वराशिवाय सहज करता येत नाही, हे लक्षात येते.	उच्चारणांतील गंमत अनुभवतात.	कृती	
			उच्चारणांतील गंमत अनुभवतात.	—	—	

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	बाराखडी गमतीदार पद्धतीने म्हणण्याची सूचना देणे.	कधी संध, तर कधी भरभर, कधी हळू तर कधी जलद अशा प्रकारे बाराखडी म्हणणे.	स्वर बदलले की व्यंजनांचे उच्चार बदलतात, या जाणिवेचे दृढीकरण होते.	अचूक उच्चारामुळे परस्पराना मदत करतात.	--	--
शब्दयोगी अव्यय	पुढील सारख्या दिसणाऱ्या वाक्यांतील क्रियाविशेषणे ओळखण्यास सांगणे - 'त्याने पुस्तक वर ठेवले. त्याने पुस्तकावर नाव लिहिले.' 'दिव्याखाली अंधार असतो.' 'तू खाली ये.' 'स्नानापूर्वी तोंड धुवावे.' पूर्वी वानर फार होते.' 'जेवणानंतर विडा खातात.' तो नंतर आला.'	समान शब्द शोधणे. त्यातील क्रियाविशेषणे शोधणे. क्रियाविशेषणे नसलेले पण समान असणारे शब्द कोणाशी संबंधित आहेत आणि ते कोणते कार्य करतात ते शोधून काढणे.	--	--	--	--

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	<p>“उरलेल्या वाक्यांतील सारखे वाटणारे शब्द क्रियाविशेषणे का नसतील?”, असा प्रश्न विचारणे.</p> <p>“कारण ते क्रियापदांबद्दल माहिती सांगत नाहीत”, या तर्काचा स्वीकार करणे.</p> <p>“या उरलेल्या सारख्या वाटणाऱ्या शब्दांनी कोणते काम केले आहे?” असा प्रश्न विचारणे.</p> <p>विद्यार्थ्यांकडून उत्तर न आल्यास प्रथम ते सारे शब्द नामांना जोडून</p>					

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	आले आहेत हे लक्षात आणून देणे व नंतर त्यांनी केलेल्या कामगिरीकडे लक्ष वेधणे. या दोन विशेषांचा उपयोग करून नव्या शब्दप्रकाराची व्याख्या तयार करण्यास सांगणे. विद्यार्थ्यांच्या प्रयत्नांचे कौतुक करून 'जोडणारे शब्द' यारवजी 'शब्दयोगी' या शब्दाचा वापर करून व्याख्या पुन्हा करवून घेणे. नंतर शब्दयोगी हे न बदलणारे शब्द आहेत हे लक्षात आणून देऊन पूर्ण व्याख्या तयार करून दाखविणे.	'नामाला जोडून घेऊन त्याचा इतर शब्दांशी असलेला संबंध दाखवितात असे उत्तर देणे.' वोगळे तर्क सांगणे.	-	-		
		नामाला जोडून घेऊन त्याचा इतर शब्दांशी असलेल्या शब्दांना जोडणारे शब्द म्हणतात असे उत्तर देणे.	-	-	लेखी चाचणी (वाक्यलेखन) दिलेल्या शब्दयोगी अव्ययांचा उपयोग करून तयार झालेली वाक्ये लिहितात.	

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
केवलप्रयोगी अव्यय	फलकावर पुढील दोन रकाने पाडणे - भावानिक तोंडावाटे अनुभव बाहेर येणारे उद्गार तीव्र दुःख होणे कमालीचा आनंद होणे दुसऱ्या रकान्यातील शब्द विद्यार्थ्यांना विचारणे. विद्यार्थ्यांच्या प्रतिसादाचे कौतुक करून अशा शब्दांना 'उद्गारवाचक किंवा केवलप्रयोगी अव्यये' म्हणतात असे सांगणे.	भावानिक अनुभव लक्षात घेऊन 'असे', 'व्वा', 'व्वा?' यांसारखे उद्गार सुचविणे.			लेखी चाचणी (संवादलेखन)	
			योग्य अशा एखाद-दुसऱ्या शब्दाने देखील भावना व्यक्त करता येते हे कळते.	-	दिलेल्या संवादांमध्ये योग्य ठिकाणी केवलप्रयोगी अव्ययांचा उपयोग करून तो परत लिहितात.	

अध्ययन क्षेत्र - ४. साहित्यिक अभिव्यक्तीचा आस्वाद

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
निबंध, माहितीपर लेख	पूरकवाचनात आलेल्या एकाच विषयावरील दोन निबंधांचे प्रकटवाचन करून घेणे, त्यावर चर्चा करण्यास सांगणे.	निबंधातील विषय, मांडणी, विचार, भाषा, उदाहरणे इत्यादी मुद्द्यांबाबत आपापली मते मांडणे.	विषय एकच असला तरी प्रत्येक लेखकाची तो सादर करण्याची पद्धती वेगळी असते हे ध्यानात येते.	वेगवेगळी मते ऐकताना मजा वाटते.	अपरिचित निबंध वाचायला दिला असता त्याबद्दलची आपली मते मुद्देसूद पद्धतीने लेखी उत्तरात मांडतात.	लेखी चाचणी (मत मांडणे)
नाट्यप्रवेश	आपल्या वाचनात आलेल्या नाट्यप्रवेशासंबंधी आपली मते वर्गासमोर मांडणे.	मित्रांच्या मदतीने नाट्यप्रवेशाचे अभिवाचन करणे. नाट्यप्रवेशाच्या लेखनासंबंधी वर्गमित्रांनी व्यक्त केलेली मते, उपस्थित केलेल्या शंका यावरची आपली मते नाट्य-प्रवेशाचे वाचन करणाऱ्यांनी मांडणे.	अभिवाचन करताना शब्दांचा अर्थ आणि भाव याकडे कसे लक्ष द्यायचे असते ते कळते. उदाहरण देऊन मांडलेली मते चांगली समजतात याचा अनुभव घेतात.	अभिवाचनाचा आनंद घेतात.	मूळ नाटक वाचून नाट्यवाचनासाठी आणखी प्रवेश निवडतात.	निरीक्षण व नोंद

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	विद्यार्थ्यांनी केलेल्या अभिवाचनातील चांगल्या वाटलेल्या विशेषांचे कौतुक करणे. त्यांनी मांडलेल्या मतांच्या संदर्भात आणखी विचार प्रकट करणे. त्या विषयावर लिहिलेल्या आणखी नाटकांची वाचनासाठी शिफारस करणे.	नाट्यप्रवेशाचे वाचन करणे.			तोंडी चाचणी (अभिवाचन)	

अध्ययन क्षेत्र - ५. स्व-अभिव्यक्तीचा प्रयत्न

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभकांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
भाषण, कविता, निबंध, संवाद	पालक परिसरात होणाऱ्या सांस्कृतिक कार्यक्रमांच्या वेळी मुलांना आपले भाषण वा लेखन निर्मिती सादर करायला प्रोत्साहन देणे.	कार्यक्रमांतील भाषणस्पर्धा, निबंधस्पर्धा, कवितास्पर्धा यात सहभाग घेऊन आपली निर्मिती सादर करणे. नकला, नाट्यप्रवेश इत्यादी कार्यक्रमात सहभाग घेणे.	सावर्जनिक कार्यक्रमात सहभागी झाल्याने होणारा आनंद सगळ्यांबरोबर वाटून घेता येतो याची जाणीव होते.	आपण आपली निर्मिती सादर करू शकलो, याचा अभिमान वाटतो.	अनेक ठिकाणी सहभाग घेऊन आपल्या सादरीकरणात सुधारणा घडवून आणतात. अपरिचित निबंध वाचयला दिला असता त्याबद्दलची आपली मते मुद्देसूद पद्धतीने लेखी उत्तरात मांडतात.	लेखी चाचणी (मत मांडणे)
शिक्षक कवितापूर्ती करायला, भाषण वा निबंधस्पर्धेत सहभाग घ्यायला,	दिलेल्या काव्यपंक्तीशी सुसंगत अशा ओळी लिहिण्याचा प्रयत्न करणे.	कवितापूर्ती करण्यासाठी कल्पना करण्याची आणि योग्य शब्दांची निवड करण्याची आवश्यकता असते, हे समजते.	आपण आपली निर्मिती सादर करू शकलो, याचा अभिमान वाटतो.	भाषणे, काव्यवाचन कार्यक्रमांना उपस्थित राहतात. सादरकर्त्यांशी चर्चा करतात.	निरीक्षण	

भाषिक संबोधांची काही उदाहरणे	सुलभांच्या (पालक, मित्र, शिक्षक) कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांच्या कृतींची काही उदाहरणे	विद्यार्थ्यांमधील संभाव्य बदलांची काही उदाहरणे			मूल्यमापनाच्या पद्धती, तंत्रे व साधने यांची काही उदाहरणे
			बोधात्मक	भावात्मक	कौशल्यात्मक	
	संवादलेखन करायला प्रोत्साहन देणे.				शाळेच्या नियतकालिकात कविता, निबंध, संवादलेखन करतात.	उपक्रम
शब्दचित्र रेखाटन	घर, परिसर, शाळा आणि समाज येथे वावरताना लक्ष वेधणाऱ्या व्यक्तींचे निरीक्षण करण्यास, त्यांच्याबद्दल माहिती गोळा करण्यास सांगून त्याआधारे आवडलेल्या व्यक्तीचे शब्दचित्र रेखाटण्यास प्रोत्साहन देणे.	लक्षवेधक व्यक्तीचे बोलणे, हसणे, वागणे, त्यांच्या लकबी यांचे सूक्ष्म निरीक्षण करणे. त्यांचे नातेवाईक, परिचित यांजकडून, तसेच त्या व्यक्तीशी अनौपचारिक गप्पा मारून त्यांच्याबद्दल माहिती मिळविणे.	मिळालेली माहिती कशी मांडायची, कोणत्या उक्तींचा वा कृतींचा समावेश करायचा याचे नियोजन करतात.	निर्मितीचा आनंद व अभिमान अनुभवतात.	वर्गाच्या नियत कालिकासाठी व्यक्तिचित्र लिहून देतात.	निरीक्षण, स्वाध्याय, उपक्रम